

Zajednički projekt EU i Vijeća Evrope
Strateški razvoj visokog obrazovanja i standarda kvalifikacija

3. radionica o standardima kvalifikacija i zanimanja
15.-16. maj 2014., Hotel Garden City, Konjic

IZVJEŠTAJ

1. DAN: **Uvodna sesija (09:30)**

Nedim Vrabac (voditelj projekta VE) napravio je uvod u Treću radionicu i informirao učesnike o napretku ostvarenom u drugim komponentama projekta. Predstavio je 'standarde zanimanja' kao fokus ove radionice. Ukazao je na poteškoće i izuzetne napore koje je trebalo uložiti da se poslodavci pridruže ovom sastanku. Napori na pridobijanju većeg učešća poslodavaca u ovom projektu će se nastaviti. Nažalost, uslijed nepredviđenih katastrofalnih događaja, vremenskih nepogoda koje su zadesile Bosnu i Hercegovinu i uzrokovale poplave kojima je pogođeno gotovo 1,000,000 ljudi, poslodavci iz poljoprivrednog i prehrambenog sektora koji su se prijavili za radionicu morali su otkazati svoje učešće jer je upravo taj sektor najviše pogođen poplavama.

Predstavljanje rezultata radnih grupa (09:45)

Pet radnih grupa predstavilo je rezultate svojih zajedničkih sastanaka koji su održani u razdoblju između marta i maja 2014. Tekst izvještaja i PowerPoint prezentacija postavljan je na internet stranicu projekta. Ključni zaključci izvedeni na ovim sastancima, su sljedeći:

- (i) Ekonomija (v. izvještaj izvjestitelja i PowerPoint prezentaciju)
  - Grupa se opredijelila da ne piše potpuno nove ishode učenja već da preformulira i prečisti postojeće ishode učenja sa ranijih radionica i zadataka;
  - Utvrđeno je 15 zajedničkih predmeta; mnogi predmeti, u većini slučajeva, imaju zajednički sadržaj (s izuzetkom jednog ili dva predmeta), tako da su proširili broj predmeta iz obaveznog jezgra nastave;
  - Ispitali su ispitne kriterije i procedure i odlučili da su isti dobro formulirani i osmišljeni;
  - Odlučili su o elementima zajedničke jezgre za kvalifikacije;
  - Grupirali su predmete i dodijelili im odgovarajući broj ECTS studijskih bodova;
  - Preuzeli su predmete na kojima su radili unutar projekta "SHE III" i istakli da je njihova analiza potvrdila rezultate iz ranijeg projekta "SHE III".
- (ii) IKT (v. izvještaj izvjestitelja i PowerPoint prezentaciju)
  - Postojeći IKT programi su se razlikovali u ukupnim vrijednostima ECTS studijskih bodova (180/240);
  - Za grupiranje predmeta u IKT oblasti korišteni su postojeći međunarodni standardi, što je pomoglo radu grupe;
  - Grupa je identificirala ključne komponente/predmete iz obaveznog jezgra nastave i ustanovila da su mnogi postojeći programi već usklađeni;
  - Grupa je detaljno analizirala postojeće programe – vrijedan izvor informacija.
  - Radna grupa može objaviti svoje nalaze;
  - Ukazali su na problem sa sve slabijim učešćem nekih VŠU iz BiH u radu radne grupe.
- (iii) Inženjerstvo (v. izvještaj izvjestitelja i PowerPoint prezentaciju)
  - Postavili su pitanje u vezi trogodišnjeg i četverogodišnjeg studija i poteškoćama usporedbe;

- Istakli su zabrinutost zbog što neke VŠU iz BiH ne učestvuju u radu grupe;
  - Problemi kod dodjeljivanja ECTS studijskih bodova u odnosu na ishode učenja;
  - Ustanovili su da postoje velike razlike između ECTS studijskih bodova koji se pripisuju različitim elementima studijskog stepena stepena ;
  - Glavne razlike su: trajanje studija, broj predmeta u programima, ECTS;
  - Postavili su pitanje o ECTS standardima, odnosno o osnovi za izračun ECTS studijskih bodova.
- (iv) Poljoprivreda (v. izvještaj izvjestitelja i PowerPoint prezentaciju)
- Podijeljena na dvije podgrupe;
  - Izvijestili su da neke VŠU koje su predstavljene u radnoj grupi nisu bile u stanju prisustvovati sastanku;
  - Značajne su razlike u vrijednostima ECTS studijskih bodova koji se dodjeljuju studijskim predmetima;
  - Svi studijski programi su u skladu sa standardima '*Međunarodne unije za nauku o hrani i prehrambenoj tehnologiji (IUFoST)*'.
- (v) Obrazovanje nastavnika (v. izvještaj izvjestitelja i PowerPoint prezentaciju)
- Izrazili su žaljenje što neke ustanove nisu prisustvovala zajedničkom sastanku radne grupe – Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Univerzitet u Zenici;
  - Postavili su značajna pitanja vezana za priznavanje kvalifikacija 180/240 ECTS unutar BiH;
  - Naznačili su da su neki programi obrazovanja nastavnika potpuno izostavili elemente/predmete pedagogije/didaktike;
  - Utvrdili su velike varijacije u ECTS radnom opterećenju za različite elemente/predmete studijskog ciklusa;
  - Ukazali su na potrebu za razvijanjem više prenosivih vještina i njihovim uključivanjem u studijske programe;
  - Ponovili su apsolutnu potrebu za opsežnijom, praktičnom obukom na svim univerzitetima u BiH o pisanju (definiranju) ishoda učenja.

U izvještajima radnih grupa i prezentacijama istaknut je čitav niz važnih pitanja. Nakon izvještaja, uslijedila je opsežna diskusija o razlikama između trogodišnjeg i četverogodišnjeg studija (180/240 ECTS studijskih bodova). Istaknuto je da je jedan od načina ilustriranja ovih razlika upravo Dodatak diplomi. Razlika je naročito značajna u oblasti obrazovanja nastavnika. Najznačajniji je set pitanja oko priznavanja 180/240 ECTS bodova koji se vezuju za studijske programe 3+1, 3+2, 4+1. Dogovoreno je da javnost (i studente) treba informirati o tome šta različita zanimanja zahtijevaju u pogledu dužine studija i koji su to problemi sa priznavanjem u BiH koji proizilaze iz različitog trajanja studijskog ciklusa. Naglašeno je, također, da je, u cilju uspješne reforme visokog obrazovanja, neophodno informirati javnost, a naročito poslodavce, o svim elementima nove filozofije visokog obrazovanja.

Stephen Adam se osvrnuo na glavna pitanja istaknuta u pisanim izvještajima i prepoznao sljedeća važna, zajednička pitanja koja bi trebalo razmotriti i prodiskutirati:

- Treba odlučiti o mehanizmu i vremenskom rasporedu za izradu glosara (uzeti postojeće dokumente sa glosarima u BiH).
- Kako i na kojoj osnovi razdvojiti trogodišnji i četverogodišnji studij (180-240 ECTS)?
- Analizu je moguće napraviti samo u pogledu sadržaja ali ne i ishoda učenja – kako se ishodi učenja mogu na najdjelotvorniji način uvesti u naš rad/BiH?
- Koje tehnike ocjenjivanja i pristupi su trenutno najdominantniji u visokom obrazovanju u različitim tematskim područjima u BiH?
- Prenosive vještine često nisu prepoznate – zašto i kako se situacija može unaprijediti? Kako ih treba uvrstiti u nastavni plan i program?
- Raspodjela ECTS bodova je problematično područje – šta treba uraditi da bi se situacija poboljšala?
- Treba li razviti smjernice za odgovarajući omjer izbornih i obaveznih predmeta – kolika bi trebala biti sloboda izbora?

- Trebaju li svi dodiplomski studiji obuhvatati element diplomskog rada/disertacije? Koja je njihova funkcija i važnost?

Tokom diskusije je istaknuto da postoji prikladan glosar (napravljen u okviru Tempus projekta "Kvalifikacijski okvir za visoko obrazovanje u BiH"), koji je distribuiran svim učesnicima. Dodatno su istražena vitalna pitanja vezana za kvalifikacije 180/240 ECTS. Predloženo je da grupa za Obrazovanje nastavnika svoje dileme i pitanja uputi Upravnom odboru na razmatranje. Dobra praksa podrazumijeva jasne propise za sve specifične kvalifikacije predmeta. Nije bilo vremena za diskusiju o preostalim šest zajedničkih pitanja.

Uvođenje standarda zanimanja (12:15)

U okviru ove sesije razmatrani su priroda i funkcija standarda zanimanja.

Uloga standarda zanimanja

Stephen Adam je predstavio standarde zanimanja, osvrćući se na 'informativnu brošuru', koja je distribuirana uz materijale za sastanak. Ova brošura također obrađuje i razvoj nastavnog plana i programa, informacije o mogućnostima zapošljavanja na tržištu i prenosivim vještinama. Osim što je ukratko opisano evropsko iskustvo u pogledu standarda zanimanja, naglašeno je da će, u određenoj fazi, trebati utvrditi odnos tih standarda sa kvalifikacijskim okvirom u BiH i sistemom, odnosno sistemima za osiguranje kvalitete. Ne postoje zajednički evropski pristupi standardima zanimanja i oni se izuzetno razlikuju u pogledu uloge, prirode i razine detalja.

Mile Dželalija je predstavio PowerPoint prezentaciju o ulozi i potencijalnim funkcijama standarda zanimanja i istakao prednosti zajedničkog, regionalnog pristupa. Takvi standardi mogu biti usko povezani sa kvalifikacijama i standardima kvalifikacija (SK). Osvrnuo se na glavnu svrhu ovog dijela radionice, koji podrazumijeva da radne grupe trebaju da izaberu ono što smatraju da su važni elementi svakog standarda zanimanja. Jedna stranica iz PowerPoint prezentacije (Prilog 1) distribuirana je učesnicima, a radne grupe su zamoljene da se usaglase oko funkcija i uloge svakog od standarda kvalifikacija te da naznače koji elementi nedostaju na listi.

Povratni izvještaji radnih grupa (14:30 plenarno)

Iz predloženih funkcija standarda zanimanja, koje je predstavio g. Mile Dželalija (Prilog 1), grupa je jednoglasno prihvatila da bi sljedeći elementi definitivno trebali predstavljati funkcije standarda zanimanja u BiH:

- Doprinos razvoju studijskih programa, čime kvalifikacije postaju mnogo relevantnije u odnosu na potrebe tržišta rada – održiva mogućnost zapošljavanja
- Odabir kandidata za posao
- Omogućavanje (pojedincima) da bolje istraže različita radna mjesta i utvrde da li njihovo stečeno znanje, vještine i kompetencije odgovaraju tim zahtjevima
- Utvrđivanje glavnih funkcija i odgovornosti unutar određenog zanimanja
- Planiranje razvoja lične karijere
- Podrška sistemu osiguranja kvalitete i relevantnosti (kvalifikacija)

Što se tiče narednih predloženih funkcija, grupe su se djelomično složile sa istima, premda su eksperti istakli da su neke od tih funkcija u drugim zemljama također sastavni dio funkcija standarda zanimanja, baš kao i neke od funkcija koje su radne grupe okarakterizirale kao neprimjerene za standarde zanimanja:

- Doprinos standardizaciji i ocjenjivanju dostignuća (uspjeha) studenata
- Osmišljavanje novih poslova i njihovo razrađivanje
- Analiziranje potreba i planiranje daljnjeg usavršavanja uposlenika i lično usavršavanje
- Definiranje karakteristika kao što su etika, stavovi, vrijednosti i kreativnost
- Reguliranje sigurnosti na radu
- Omogućavanje relevantnog nadzora nad razvojem tržišta rada, kroz klasifikacije
- Definiranje mjerljivih pokazatelja uspješnosti na radnom mjestu i u obrazovanju

Zadaci za radne grupe (15:30)

Od radnih grupa je zatraženo (prema ranije dogovorenim ulogama i setom funkcija) da izaberu komponente bilo kojeg obrasca standarda zanimanja, koristeći listu zadataka radne grupe, koje je dostavljena u materijalima (Prilog 2). Grupe su razmislile ovaj dokument i dogovorile da se o njemu očitaju na početku drugog radnog dana.

2. DAN: Povratni izvještaji radnih grupa (plenarno 09:00)

Radne grupe su plenarno izvjestile učesnike o svojim odlukama u pogledu odgovarajućih minimalnih elemenata koje bi trebalo uvrstiti u svaki obrazac standarda zanimanja.

Nakon intenzivnog rada radnih grupa u dvije sesije, od predloženih elemenata standarda zanimanja, sve grupe su se usaglasile oko sljedećih minimalnih elemenata (obrazac koji sadrži ove elemente nalazi se u Prilogu 3):

1. Osnovne karakteristike
  - 1.1 Naziv zanimanja
  - 1.2 Šifra zanimanja
  - 1.3 Veza sa međunarodnom klasifikacijom
  - 1.4 Neophodna razina kvalifikacija
2. Opisi zanimanja/ključne operacije i kompetencije koje su potrebne
  - 2.1 Opis zanimanja
  - 2.2 Ključni zadaci i potrebno znanje, vještine i kompetencije
3. Komponenta za osiguranje kvalitete standarda zanimanja
  - 3.1 Opravdanje za uvođenje standarda zanimanja
  - 3.2 Autori i datum izrade standarda zanimanja
  - 3.3 Datum valjanosti standarda zanimanja za izradu standarda kvalifikacija
  - 3.4 Nadležna ustanova za odobravanje, veza sa stručnim mišljenjem sektorskog vijeća i odluka o registraciji
  - 3.5 Datum upisa u Registar
  - 3.6 Članovi radne grupe
4. Dodatne informacije
  - 4.1 Posebni pravni zahtjevi koji se direktno odnose na zanimanje
  - 4.2 Zdravstveni rizici vezani za zanimanje i radne uvjete
  - 4.3 Posebni zahtjevi za zapošljavanje

Tokom diskusije razgovaralo se o mnogim pitanjima kao što su potreba za redefiniranjem i/ili pojašnjavanjem nekih predloženih elemenata, potrebom za drugačijim grupiranjem elemenata, kombiniranjem više elemenata u jedan, i sl., a sve sa ciljem da se dođe do minimalnih zajedničkih elemenata standarda zanimanja.

Grupe su, također, istakle neka općenita materijalna pitanja koja bi trebalo uzeti u obzir u budućem procesu izrade standarda zanimanja:

- Imati na umu da će nova radna mjesta također definirati nove standarde;
- Neophodno je da standardi zanimanja uzmu u obzir prepoznatljivost na evropskom tržištu rada;
- Kakva je uloga standarda zanimanja za akademsku zajednicu, a kakva za poslodavce?
- Ekonomija, tehnologije i društva se vrlo brzo razvijaju, pa će i proces izrade, usvajanja i periodičnog revidiranja standarda zanimanja morati pratiti tu dinamiku;
- Dodatak diplomi bi trebao imati funkciju u standardu zanimanja, budući da on opisuje ishode učenja iz kvalifikacija visokog obrazovanja;
- U buduće procese izrade standarda zanimanja treba uključiti poslodavce iz regije, pa čak i iz EU;
- Izbjegavati diskriminaciju.

Zaključci, naredni koraci i zadaci za prelazne (ljetne) sastanke radnih grupa

Nakon sesije o standardima zanimanja, Mile Dželalija je predstavio zadatke za zajedničke sastanke radnih grupa i objasnio šta se od njih očekuje.

Radne grupe bi trebale popuniti usaglašene minimalne elemente za standarde kvalifikacija za jednu, izabranu kvalifikaciju (Prilog 4).

Dogovoreno je sljedeće:

- Projektni tim će distribuirati usaglašeni obrazac minimalnih elemenata standarda zanimanja;
- Projektni tim će distribuirati usaglašeni obrazac minimalnih elemenata standarda kvalifikacija;
- Sve radne grupe će ispuniti usaglašeni obrazac standarda kvalifikacija;
- Radna grupa za poljoprivredu i prehrambene tehnologije i Radna grupa za IKT će ispuniti obrazac standarda zanimanja za izabrano zanimanje, kao prvi korak u definiranju jednog primjera standarda zanimanja, po svom izboru, dajući svoje mišljenje o elementima koji su navedeni u obrascu standarda zanimanja.
- Projekt će kontaktirati poslodavce iz oblasti poljoprivrede i IKT i pronaći način da ih uključi u proces definiranja standarda zanimanja. Asocijacija poslodavaca BiH je ponudila pomoć kod definiranja standarda zanimanja za oblast poljoprivrede i prehrambenih tehnologija, a Univerzitet u Sarajevu za oblast IKT.
- Svaka radna grupa treba odlučiti, za svoje standarde kvalifikacija, koji broj ECTS kredita će usvojiti - 180 ili 240.
- Kod finaliziranja svojih standarda kvalifikacija, radne grupe trebaju pribaviti 'mišljenje svoje profesionalne zajednice'. Radne grupe trebaju pronaći primjere dobre prakse (studijske programe u svojim oblastima) izvan BiH. To podrazumijeva ocjenjivanje i pregled odgovarajućih izvrsnih kvalifikacija s drugih evropskih univerziteta, globalnih primjera dobre prakse i izvora informacija kao što su *'Tuning project'* i odgovarajuće referentne vrijednosti naučnog područja.
- Dogovoreno je da će se sljedeća (četvrta) radionica održati 29.-30. septembra 2014. na Jahorini.
- Radne grupe će obavijestiti projektni tim o datumima i lokacijama narednih zajedničkih sastanaka.

Prilozi i lokacija na kojoj možete pronaći informacije o projektu

- Prilog 1 – predložene funkcije standarda zanimanja
- Prilog 2 – zadaci radnih grupa poslije 3. Radionice o elementima standarda zanimanja
- Prilog 3 – minimalni elementi standarda zanimanja
- Prilog 4 – minimalni standardi kvalifikacija
- Na internet stranici projekta <http://pjp-eu.coe.int/web/bih-higher-education/home> možete pronaći sljedeće:
- Pet izvještaja izjavitelja i PowerPoint prezentacije sa zajedničkih sastanaka održanih između marta i maja;
- PowerPoint prezentacija *'Uvod u standarde zanimanja'*, koju je predstavio g. Mile Dželalija, postavljena je na internet stranicu projekta;
- Informativna brošura o standardima zanimanja koju je predstavio Stephen Adam